

Antoni M. Badia i Margarit

Membre de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans

«La Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans havia dut a terme una sèrie de visites a diversos indrets del domini lingüístic català. Potser encara assaigs, com escau a qualsevol activitat quan s'inicia sense existir-ne precedents, els nostres primers canvis d'impressions tinguts a Palma de Mallorca, Perpinyà i València amb institucions i persones interessades per qüestions de lingüística catalana o per la situació de la llengua foren granment útils i eficaços. En efecte, aquests contactes anaren preparant entre els membres de la Secció la convicció que calia organitzar sortides fora de Barcelona d'una manera sistemàtica. És cert que la Secció Filològica ha estat capdavantera a l'hora de proveir les seves places amb membres numeraris del País Valencià i de les Illes. No és menys cert que llur presència a la Secció no sols no impedeix que aquesta es desplaci de tant en tant allà on sembli convenient i oportú d'estrènyer-hi relacions amb aquelles persones interessades, sinó que fins i tot ho fa més necessari.»¹ Així m'expressava l'any 1992, quan la visita anual de la Secció a poblacions foranes ja feia dos anys que era una activitat establerta amb caràcter regular. Em proposo, en això que segueix, de donar compte de les visites realitzades i del balanç que en podem fer d'una manera objectiva.

En efecte, tenint en compte els assaigs al·ludits, «la Secció prengué l'acord, a començos de 1990, d'institucionalitzar formalment les visites periòdiques, anuals en principi, a poblacions de les terres de llengua catalana en les quals fos previsible que els contactes sobre el terreny amb escriptors i erudits ajudessin a l'acompliment de la seva comesa respecte a la llengua».² Els objectius que ens proposàvem d'aconseguir eren els quatre següents: 1) donar a conèixer a persones cultes i interessades de les contrades visitades els treballs de la Secció Filològica; 2) escoltar llurs opinions sobre vocabulari i qüestions gramaticals dels parlars locals, amb vista a eventuais decisions nostres sobre la normativa de la llengua; 3) establir o reforçar relacions personals amb homes de lletres (escriptors, erudits, docents i altres professionals de la llengua), i, per

1. Amb aquestes paraules jo encetava la presentació del llibre *Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a Lleida (1 i 2 de juny de 1991)*, Barcelona i Lleida, 1992, p. 7.

2. Presentació del llibre *Jornades de la Secció Filològica...*, p. 7.

fi, 4) complimentar, si era possible, autoritats de l'Administració o personalitats destacades en el món de la cultura. D'ençà de l'acord al·ludit, la Secció Filològica no ha deixat escolar-se cap any sense organitzar una reunió d'aquesta mena en un indret o altre del domini lingüístic (i sempre comptant amb la col·laboració del sabut nucli de la població escollida). La Secció elegeix el lloc, després de sospesar els pros i els contres de les propostes presentades pels seus membres, i ateses raons de conveniència o d'oportunitat.

Arran mateix de l'acord pres, la Secció Filològica decidí d'estrenar la sèrie amb una visita a Eivissa i Formentera, ja en el mateix any 1990. Aquesta tingué lloc, en efecte, els dies 6 i 7 d'octubre. Els nostres amfitrions foren l'Institut d'Estudis Eivissencs, alguns professors d'ensenyament secundari i l'escriptor Marià Villangómez, membre corresponent de l'Institut d'Estudis Catalans. No cal dir que entre els expedicionaris de la Secció figurava l'eivissenc Isidor Marí, que n'és membre numerari. El dia 6 celebràrem una sessió acadèmica al dit Institut i l'endemà, diumenge, un acte públic a can Berri Vell de Sant Agustí des Vedrà, amb simpàtiques manifestacions populars. No hi mancaren les recepcions al Consell Insular ni als ajuntaments d'Eivissa i Formentera. Així iniciàvem un hàbit que, exercitat cada any sense excepció, ja forma part de la vida de la Secció Filològica.

Els dies 1 i 2 de juny de 1991 ens adreçàrem al Segrià. En aquest cas, la Universitat de Lleida i l'Institut d'Estudis Ilerdencs auspiciaren, respectivament, una sessió acadèmica el dissabte i un acte cultural el diumenge al migdia, que fou molt concorregut. En aquella foren tractats aspectes teòrics (com la codificació, la pressió legal en la substitució lingüística, la normalitat lingüística i l'autoritat acadèmica); en aquest, qüestions relatives als parlars nord-occidentals (pel que fa als usos formals, a la *Proposta per a un estàndard oral*, a la didàctica de la llengua i als escriptors de les noves generacions). De fet, així es començava a desdibuixar el perfil originari (que distingia entre ambdues sessions, quant al nivell científic dels continguts), cosa que s'anà accentuant, fins al punt que avui fem simplement dos actes, amb una participació compartida de membres de l'Institut i persones del lloc que ens acull. A Lleida era Josep Vallverdú, membre de l'Institut, qui feia el pont entre visitants i visitats. Hi hagué els actes socials de rigor: recepció a la Paeria i passeig per la ciutat vella. Del balanç que férem, ja a Barcelona, dels actes celebrats sorgí una conclusió obligada: calia publicar-ne els textos. Amb prou feines havia transcorregut un any i ja sortia de les premses el llibre de les Jornades Lleidatanes, en coedició entre l'Institut d'Estudis Catalans i les entitats locals afectades (Institut d'Estudis Ilerdencs i Universitat de Lleida). Així quedava establert un model de visita de la Secció Filològica, que hem anat aplicant fins a la d'enguany, tot adaptant-nos a les circumstàncies de cada indret.

L'any següent s'esqueia el seixantè aniversari de les *Normes* de Castelló, signades el 1932 pels intel·lectuals valencians, com a signe d'acceptació de l'ortografia comuna. No podíem trobar una manera més apropiada de fer acte de presència al País Valencià. I ho dic així perquè la visita, que formalment fèiem a Castelló, a través de la seva Universitat Jaume I, en realitat es convertí en una visita a tot el País: els departaments universitaris de Filologia Catalana de València i d'Alacant hi foren molt ben representats, als actes acadèmics hi participaren tant professors de Castelló

com de València, etc. I ja és sabut que la Secció Filològica compta amb una bona representació de membres numeraris valencians. El dia 16 celebrarem una sessió pública a l'Aula Municipal, al cor de la ciutat. L'endemà, una nova sessió a la Universitat Jaume I (campus de la carretera de Borriol), acabada la qual férem lliurament, a la seu del Rectorat, d'un lot de publicacions de l'Institut. Els temes tractats en ambdues sessions giraren, com és natural, sobre la normativa i la unificació ortogràfica al País Valencià, sobre el valencià en la *Proposta per a un estàndard oral* i en el *Diccionari* de l'Institut, i sobre diversos aspectes polítics, culturals i administratius de la història recent i de l'actualitat. Quant a les nostres relacions amb persones i institucions, visitarem la venerable Societat Castellonenca de Cultura, al peu del canó de 1920 ençà, fórem rebuts a l'Ajuntament i obsequiats per la Diputació. Més, encara: per un felix atzar, la Secció Filològica es pogué afegir al sopar anual dels escriptors castellanencs, els quals en aquesta ocasió homenatjaven Enric Soler Godes. Els textos de les Jornades de Castelló aparegueren el 1993. En foren els editors l'Institut d'Estudis Catalans i la Universitat Jaume I.

Menorca prengué el relleu. Així, els dies 8 i 9 d'octubre de 1993 la Secció Filològica visitava aquesta illa, anomenada etimològicament *la menor*. L'organització es féu d'acord amb l'Institut Menorquí d'Estudis. La visita fou repartida entre Maó i Ciutadella: el dia 8, la Biblioteca de Maó, i el dia 9, la Casa de Cultura de Ciutadella, allotjaren sengles sessions acadèmiques, amb una elevada participació de ponents menorquins. Ultra una ullada retrospectiva als gramàtics i lexicògrafs menorquins que podríem anomenar «històrics», el contingut d'ambdues sessions fou pràctic i aplicat: les *Normes ortogràfiques* i el diccionari normatiu a Menorca, el procés de normalització des de la transició política, la proposta de l'estàndard oral de les Illes Balears i els estudis de toponímia a Menorca. El primer dia fórem rebuts al Consell Insular de Menorca i a l'Ajuntament de Maó i, el segon, al de Ciutadella. També ens acollí magníficament la Fundació Rubió i Tudurí, a Montgofre Nou. Ja de retorn, encara tinguérem ocasió de passar una estona a l'Ateneu de Maó. Les ponències foren publicades el 1994, en coedició amb l'Institut Menorquí d'Estudis.

Un dia de primavera de 1994, la Secció Filològica travessava l'Albera i, per tant, la frontera entre dues llengües estatals. En efecte, la reunió d'aquest any es descabdellà a Perpinyà, els dies 20 i 21 de maig. La sessió de la tarda del dia 20 tingué lloc a la Universitat i fou presidida pel seu president (o rector), qui, no catalanoparlant, s'expressà en català. Cinc col·legues rossellonesos presentaren sengles comunicacions. Com de costum, celebrarem una segona sessió acadèmica l'endemà, aquesta vegada al Palau de Congressos, amb una nombrosa assistència. La temàtica versà sobre la normalització lingüística a la Catalunya Nord, l'ensenyament del català (tant en la resistència al segle XVIII com a través de la muralla del segle XX), el repte de l'ús de les llengües en la televisió per satèl·lit a Europa, antroponímia i dialectologia, i literatura catalana a la Catalunya Nord als segles XIX i XX. La Secció Filològica, conduïda per Joan Becat i Pere Verdaguer, membres numeraris de l'Institut, fou rebuda al Consell General i a l'Ajuntament. Visitarem el Museu de la Casa Pairal, els arxius departamentals i la biblioteca de la Universitat i el seu fons català. Les actes de les Jornades foren publicades el 1995 per l'Institut i la Universitat de Perpinyà.

L'any següent la Secció Filològica tornà a travessar una frontera política, per més que no es pugui comparar amb la de l'Estat francès. Vull dir Andorra. Hi fórem els dies 2 i 3 de juny de 1995. Feta la reforma constitucional de 1993, que conferí al petit país pirinenc un paper rellevant en el concert dels estats del món, estàvem interessats a conversar amb els responsables de les institucions del Principat i amb els de la normalització lingüística (sense oblidar aspectes històrics, dialectals, sociolingüístics i educatius). Com d'habitud, dues sessions foren dedicades a sociolingüística i ensenyament, la primera, i a història, lingüística i filologia, la segona. Cal posar en relleu el canvi d'impressions amb el cap del Govern andorrà i amb el ministre d'Afers Socials i Cultura. Fórem rebuts a la Casa de la Vall i al Centre de la Cultura Catalana i obsequiats per la ministra d'Educació. També visitàrem l'Arxiu Històric Nacional. El volum de les Jornades aparegué el 1996, editat per l'Institut d'Estudis Catalans i l'Institut d'Estudis Andorrans.

Els dies 18 i 19 d'octubre de 1996, la Secció Filològica completava el cicle balear amb la visita a *la major* de les Illes. També ací hi havia raons externes que aconsellaven de desplaçar-nos a Mallorca, amb vista a la política de la llengua. No oblidem que la Universitat de les Illes Balears és, segons l'Estatut d'autonomia, la institució consultiva del Govern Balear en aquest camp. Per això cal subratllar la presència del rector de la Universitat. Joan Miralles i Aina Moll (i, per extensió, Isidor Marí i Joan Veny, illencs no residents, però perseverants) feien el pont amb la societat i la cultura mallorquines. Les dues sessions tingueren lloc al Centre Cultural de La Caixa (l'antic Grand Hotel). La temàtica que s'hi exposà versava sobre la *Proposta per a un estàndard oral*, l'aportació balear al diccionari normatiu i a la gramàtica de l'Institut d'Estudis Catalans, dialectologia i toponímia, l'Administració i la normalització lingüística, l'ensenyament de la llengua a l'escola i el paper dels escriptors en la conformació de la llengua literària. La Secció Filològica fou rebuda pel batlle de Palma. Les relacions institucionals compregueren encara visites al Consell Insular i a la Presidència del Govern (president, conseller d'Educació, Cultura i Esports i director general de Cultura i Política Lingüística). Una vegada més, els textos de les sessions de Palma foren editades el 1997 per l'Institut d'Estudis Catalans i la Universitat de les Illes Balears.

Un altre indret atreia l'atenció de la Secció Filològica per la situació de la llengua, tan delicada pels condicionaments politicoculturals, com esperançadora per l'enteresa dels militants: la Franja d'Aragó. Això explica que la Secció Filològica hi fes la seva visita anual a l'octubre de 1997, amb sessions celebrades a Calaceit (el dia 17) i a Fraga (el dia 18). El primer dia fórem rebuts, a Calaceit, per l'Ajuntament de la localitat i a la Fundació Noesis, on es descabdellà l'acte acadèmic corresponent. La sessió de l'endemà se celebrà al Palau Montcada de Fraga, amb una assistència nombrosa i enardida. L'Ajuntament de Fraga, l'Institut d'Estudis del Baix Cinca i el Museu Etnogràfic de Fraga foren testimonis del clima que es creà respecte a la situació de la llengua en aquells encontorns. Pel que fa al contingut de les reunions, hom hi tractà especialment de la variació dialectal, que acusa la proximitat de la frontera lingüística, i dels seus aspectes històrics. També qüestions d'actualitat, com la vida literària, l'ensenyament del català i la política lingüística, segons que és enfocada a les Corts d'Aragó. El volum que aplega les ponències

de les Jornades de la Franja acaba d'aparèixer aquest mateix mes de novembre de 1999, editat per l'Institut d'Estudis Catalans, l'Institut d'Estudis del Baix Cinca i l'Associació Cultural del Matarranya.

Bé calia reprendre les visites al País Valencià, que, com hem dit, havien estat iniciades el 1992 a Castelló. La segona correspongué a la Universitat d'Alacant. La Secció Filològica es desplaçà a Elx els dies 16 i 17 d'octubre de 1998. En realitat, el dia 16 fou dedicat a la dita Universitat. Acompanyats dels membres valencians de l'Institut, la Secció Filològica fou rebuda, de moment, al Rectorat de la Universitat. Després, a l'Ajuntament de Sant Vicent del Raspeig (dins el terme municipal del qual es troba emplaçada la Universitat d'Alacant). A la tarda celebràrem la primera sessió acadèmica, com sempre, amb intervencions de membres de l'Institut i professors universitaris valencians. Hi foren tractats temes gramaticals (variació morfològica), lexicogràfics (el canvi lèxic entre els segles XVI i XX) i sociolingüístics (la situació de la llengua a la ciutat d'Alacant). El dia 17 la Secció Filològica s'uní a la lectura contínua del *Tirant lo Blanc*, que es feia en una plaça pública d'Elx durant vint-i-quatre hores. Després se celebrà la segona sessió acadèmica a l'Ajuntament d'Elx, amb una nombrosa concurrència. Entre altres temes (de lexicografia i de geolingüística), hi sobresortí la qüestió crucial de l'actitud de Fabra davant el redreç del valencià. Tant la mesa com els assistents vibraren amb les mostres d'adhesió a la llengua de tots. Les actes de les Jornades alacantines i il·licitanes es troben en preparació i esperem que ja no trigaran gaire a sortir a la llum pública.

La darrera visita de la Secció Filològica ha tingut lloc enguany, els dies 4 i 5 del passat mes de juny, a Tortosa. Les dues sessions acadèmiques es descabdellaren als Reials Col·legis de Tortosa. El primer dia foren estudiats diversos aspectes d'ús de la llengua d'avui (els escriptors, la llengua oral, variació i aprenentatge, la premsa escrita). L'endemà l'atenció dels ponents es concentrà en la llengua d'ambdues riberes de l'Ebre, des de textos medievals fins als parlars de transició dels nostres dies. La Secció Filològica fou rebuda per l'Ajuntament de Tortosa i se sentí atesa sens parar pels serveis culturals de l'Ajuntament, pel Consorci de Normalització Lingüística i per la Delegació de Cultura de la Generalitat de Catalunya. L'edició dels textos de les Jornades tortosines ha entrat en la fase de preparació.

La Secció Filològica, convençuda que la política de visites científiques i de contactes institucionals i personals que ha practicat de cap a cap del domini lingüístic durant deu anys és d'eficàcia provada, es proposa de prosseguir-ne la realització. En aquest sentit, podem anunciar que ja té previst d'anar a l'Alguer els dies 2 i 3 de juny del proper any 2000.

Per acabar, permeteu-me de dir que, vista des de diversos angles, la feina duta a terme, de 1990 ençà, per la Secció Filològica de l'Institut, amb els seus desplaçaments geogràfics s'assembla a una llavor que germina sense fer soroll i que avui explica bona part de les presents Jornades per a la Cooperació.